

JEL Classification: G32; Q12; Q14

Олександренко Ірина, к.е.н., доцент
 Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0001-6613-8107>
 irina_oleks@ukr.net

Iryna Oleksandrenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
 Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0001-6613-8107>
 irina_oleks@ukr.net

Левіс Роман, аспірант
 Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0009-0003-2024-2522>
 digital.levis@gmail.com
 Roman Levis, Postgraduate Student
 Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0009-0003-2024-2522>
 digital.levis@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ АГРОСЕКТОРУ

У статті розглянуто питання управління фінансовою безпекою підприємств аграрного сектору, що є ключовим аспектом стабільного функціонування даної галузі. Запропоновано огляд теоретичних засад управління фінансовою безпекою підприємств агросектору, визначено основні аспекти фінансової безпеки, включаючи оцінку фінансового ризику, управління ліквідністю та капіталом, аналіз фінансових показників та стратегії фінансової стійкості підприємств агросектору, розглянуто основні концепції та методи управління фінансовою безпекою, враховуючи специфіку аграрного сектору. Основною метою дослідження є огляд та аналіз теоретичних засад управління фінансовою безпекою підприємств агросектору для визначення ключових аспектів фінансової безпеки в аграрному секторі та висвітлення основних концепцій, методів та стратегій, які можуть бути використані для забезпечення фінансової стійкості та успішного функціонування сільськогосподарських підприємств. Систематизація літературних джерел та підходів до вирішення проблеми управління фінансовою безпекою аграрних підприємств свідчить про те, що основна увага дослідників зосереджена на вивченні факторів, які впливають на фінансову безпеку агропідприємств, таких як волатильність цін на сільськогосподарську продукцію, залежність від погодних умов, кредитний ризик та інші. Актуальність вирішення даної наукової проблеми полягає в тому, що розглянуті стратегічні підходи до управління фінансовою безпекою підприємств агросектору, зокрема використання фінансових інструментів, страхування, диверсифікації ризиків та інвестиційних стратегій дозволяють підвищити ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Об'єктом дослідження є процес управління фінансовою безпекою аграрних підприємств в Україні. У статті представлені результати емпіричного аналізу підходів щодо забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств, який довів об'єктивну необхідність розробки та застосування ефективних стратегій управління фінансовою безпекою в аграрному секторі. Дослідження емпірично підтверджує та теоретично доводить, що вдосконалення системи фінансового планування та контролю аграрних підприємств дозволяють їм ефективно забезпечувати свою фінансову стійкість.

Ключові слова: фінансова безпека, аграрні підприємства, агросектор, фінансові інструменти, стратегії управління безпекою.

THEORETICAL PRINCIPLES OF MANAGEMENT OF FINANCIAL SECURITY OF AGRICULTURAL SECTOR ENTERPRISES

The article deals with the issue of managing the financial security of enterprises in the agricultural sector, which is a key aspect of the stable functioning of this industry. An overview of the theoretical foundations of financial security management of agricultural sector enterprises is offered, the main aspects of financial security

are defined, including financial risk assessment, liquidity and capital management, analysis of financial indicators and financial stability strategies of agricultural sector enterprises, the main concepts and methods of financial security management are considered, taking into account the specifics of the agricultural sector. The main purpose of the study is to review and analyze the theoretical foundations of managing the financial security of agricultural enterprises to determine the key aspects of financial security in the agricultural sector and highlight the main concepts, methods and strategies that can be used to ensure financial stability and successful functioning of agricultural enterprises. The systematization of literary sources and approaches to solving the problem of managing the financial security of agricultural enterprises shows that the main attention of researchers is focused on the study of factors that affect the financial security of agricultural enterprises, such as the volatility of prices for agricultural products, dependence on weather conditions, credit risk and others. The urgency of solving this scientific problem lies in the fact that the considered strategic approaches to managing the financial security of agricultural enterprises, in particular the use of financial instruments, insurance, risk diversification and investment strategies, allow to increase the efficiency of the functioning of agricultural enterprises. The object of the study is the process of managing the financial security of agricultural enterprises in Ukraine. The article presents the results of an empirical analysis of approaches to ensuring the financial security of agricultural enterprises, which proved the objective necessity of developing and applying effective strategies for managing financial security in the agricultural sector. The study empirically confirms and theoretically proves that improvements in the system of financial planning and control of agricultural enterprises allow them to effectively ensure their financial sustainability.

Keywords: financial security, agricultural enterprises, agricultural sector, financial instruments, security management strategies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Специфіка функціонування сучасних економічних систем свідчить про постійне ускладнення їх внутрішніх та зовнішніх взаємозв'язків, що потребує підвищеної уваги да забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. При цьому особливого значення набуває потреба забезпечення ефективного управління фінансовою безпекою в аграрному секторі, що пов'язано з його важливим значенням для національної економіки України. Це обумовлюється тим, що сільське господарство важливою її складовою і забезпечують потреби держави у продовольчій безпеці, пов'язане з формуванням значної кількості робочих місць, а також – вносить значний внесок у ВВП нашої держави. При цьому саме фінансова безпека підприємств агросектору наразі є ключовим пріоритетом, оскільки вона впливає на стійкість та ефективність усієї галузі. Причиною такої пріоритетності є високий рівень ризику, характерний для сільськогосподарських підприємств, які постійно стикаються з різноманітними ризиками, такими як сезонні коливання цін на продукцію, вплив погодних факторів, негативна динаміка світових ринків тощо. Саме тому управління фінансовою безпекою стає критично важливим для зменшення впливу цих ризиків та загроз і забезпечення належного рівня фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Додатково необхідно зауважити, що значний вплив на фінансову безпеку аграрних підприємств чинять зміни в економічному середовищі – глобалізація, технологічні зрушення, зміни законодавства тощо мають значний вплив на фінансову стійкість таких підприємств. Відповідно, ефективне управління фінансовою безпекою дозволяє їм адаптуватися до цих змін, забезпечуючи конкурентоспроможність та стійке функціонування. Практична реалізація такого управління базується на застосуванні спеціалізованих фінансових інструментів та стратегій, орієнтованих на зменшення фінансових ризиків та забезпеченню оптимального використання ресурсів у сільському господарстві.

Таким чином, приходимо до висновку про об'єктивну необхідність вивчення теоретичних аспектів застосування новітніх фінансових інструментів для забезпечення фінансової безпеки підприємств агросектору, що й обумовлює актуальність дослідження

принципів розробки та впровадження ефективних стратегій управління фінансовою безпекою в аграрному секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми. Дослідження сутності фінансової безпеки підприємств агросектору та її впливу на стійкість та розвиток аграрної сфери загалом не є новими для сучасної економічної науки. Основна увага вчених в даному аспекті зосереджувалася на дослідженнях основних складових фінансової безпеки та формуванню підходи до управління нею. Зокрема, в даному контексті необхідно відзначити роботи таких науковців та практиків, як Л. І. Галас (Галас та ін., 2021), І. Дейнега (Дейнега та ін., 2021), М. І. Дзямулич (Дзямулич і Максим'як, 2023), В. А. Никифорак (Никифорак та ін., 2010), С. М. Онисько (Онисько та ін., 2010), Ю. О. Чалюк (Чалюк, 2020), Т. О. Шматковська (Шматковська та ін., 2021), у яких розглядаються теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою агропідприємств. На основі даних досліджень формується концепцію інтегрованого управління фінансовою безпекою на основі врахування особливостей сільськогосподарської галузі та ризиків, з якими зіштовхуються підприємства агросектору.

Також варто відзначити дослідження Д. О. Філюка, в якому розглянуто поняття фінансової безпеки аграрних підприємств та аналізуються земельні ресурси, як основні фактори, що впливають на її рівень. У дослідженні також висвітлено ключові принципи та стратегії управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання в аграрному секторі. (Філюк і Дзямулич, 2022).

В той же час, сучасне розуміння теоретичних засад управління фінансовою безпекою підприємств агросектору потребує поглиблення теоретичного аналізу ключових аспектів фінансової безпеки, визначення нових методів та стратегій управління нею, а також – розробки практичних рекомендацій для аграрних підприємств щодо підвищення рівня їх фінансової безпеки.

Цілі статті. Метою статті є огляд та аналіз теоретичних засад управління фінансовою безпекою підприємств агросектору для визначення ключових аспектів фінансової безпеки в аграрному секторі та висвітлення основних концепцій, методів та стратегій, які можуть бути використані для забезпечення фінансової стійкості та успішного функціонування сільськогосподарських підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливість ефективного управління фінансовою діяльністю будь-яких підприємств є основою забезпечення прибутковості їх діяльності. В той же час, не варто забувати, що не існує уніфікованих підходів щодо принципів забезпечення такої ефективності, оскільки галузеві відмінності суттєво впливають на рух фінансових потоків суб'єктів господарювання. Тому, визначаючи теоретичні засади управління фінансовою безпекою підприємств агросектору необхідно враховувати специфіку принципів, методів і підходів, що формують основу для ефективного управління їх фінансовими ризиками та забезпечення стійкості фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Зокрема, мається на увазі, що існує потреба визначення ключових елементів управління фінансовою безпекою саме підприємств агросектору, виходячи із особливостей функціонування галузі сільськогосподарського виробництва. В даному аспекті такі ключові елементи базуються на засадах традиційного фінансового аналізу, але передбачають врахування особливостей виробничої діяльності аграрної сфери. Відповідно, до таких ключових елементів варто віднести наступні:

1. Аналіз фінансового стану, котрий включає оцінку ключових фінансових показників діяльності суб'єкта господарювання, таких як дохід, витрати, активи, зобов'язання та ліквідність підприємства. Головним призначенням аналізу є з'ясування

наявних проблем та ризиків, які можуть вплинути на фінансову безпеку підприємства в плановому періоді.

2. Фінансове планування, яке передбачає необхідність визначення мети і стратегії системи фінансового управління, а також розробку ретельного плану дій, спрямованих на досягнення цих цілей. Для підприємств аграрної сфери важливість фінансового планування набуває особливого значення у зв'язку із фактором сезонності їх виробничої діяльності. Відповідно, ефективне планування фінансових потоків дає можливість забезпечити ефективне управління доходами та витратами підприємства на основі врахування фінансових ризиків та забезпечення найбільш продуктивного використання наявних ресурсів.

3. Фінансовий контроль – передбачає встановлення на підприємстві дієвої системи контролю за усіма його фінансовими операціями, що включає моніторинг фінансових показників, виявлення відхилень їх значень від затвердженого фінансового плану, а також вжиття заходів для коригування ситуації.

4. Створення фінансових резервів, що виступає важливим елементом управління саме фінансовою безпекою підприємства. Цей підхід є традиційним для підприємств різних сфер та галузей діяльності і передбачає формування резервного фонду для покриття непередбачених витрат або накопичення резервів для інвестицій у розвиток підприємства. У більшості випадків формування таких резервів відбувається за рахунок нерозподіленого прибутку, але в окремих випадках може здійснюватися за рахунок докапіталізації суб'єкта господарювання за рахунок внесків власників і вкрай нечасто – за рахунок позичкових коштів.

5. Диференціація джерел фінансування – управління фінансовою безпекою передбачає необхідність забезпечення якомога більш широкого різноманіття джерел фінансування підприємства. Відповідно, суб'єкт господарювання у бід-Оякий момент часу повинен мати доступ до різних джерел фінансування, таких як банківські кредити, інвестиції, державні програми підтримки аграрного бізнесу тощо. Такий підхід дає змогу мінімізувати ризики, пов'язані із залежністю підприємств від одного джерела фінансування, що може бути критичним у моменти ринкової нестабільності.

6. Страхування та ризик-менеджмент – передбачається, що кожне аграрне підприємство повинно максимально враховувати ризики та загрози, пов'язані з його фінансовою діяльністю та вживати заходів, спрямованих на їх зменшення або мінімізацію. Традиційним інструментом управління ризиками в сільському господарстві виступає їх страхування, кінцевим результатом якого є забезпечення саме фінансової безпеки аграріїв.

Загалом можна стверджувати, що ефективне формування комплексу теоретичних засад управління фінансовою безпекою дає змогу підприємствам агросектору здійснювати дієве управління наявними фінансовими ризиками, а також безпосередньо впливає на забезпечення стабільності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Тому врахування таких принципів виступає обов'язковою умовою стійкого розвитку усього аграрного сектору та позитивно впливає на забезпечення його ринкової конкурентоспроможності.

В даному аспекті важливого значення набуває оцінка фінансового ризику аграрних підприємств, котра являє собою процес визначення та кількісної оцінки впливу потенційних фінансових загроз, які можуть вплинути на фінансовий стан підприємства в плановому періоді. Такий аналіз допомагає виявити потенційні ризики, що можуть виникнути в аграрному секторі і у разі реалізації негативно вплинути на фінансові результати суб'єкта господарювання. В загальному оцінка фінансового ризику аграрних підприємств включає в себе такі традиційні етапи, як ідентифікація ризиків, аналіз

ризиків, квантифікація ризиків та формування стратегії управління ними (Чалюк і Кириленко, 2020).

При цьому саме формування стратегії управління ризиками являє собою ключових елемент фінансової безпеки аграрних виробників. При цьому такі стратегії можуть передбачати реалізацію заходів, спрямованих на зменшення та диференціацію ризиків шляхом передачі їх на відповідальність професійним страховикам або використання спеціалізованого фінансового інструментарію, призначеного для гарантування зниження впливу ризиків і розробку контрольних механізмів реагування на їх реалізацію. Таким чином ефективна діяльність по оцінці фінансового ризику аграрних підприємств допомагає їх керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо управління ризиками та забезпечує суб'єктам господарювання вищий рівень їх фінансової безпеки.

Отже, приходимо до висновку, що для забезпечення належного рівня фінансової безпеки аграрних підприємств необхідно сформувавши ефективну систему їх фінансової безпеки, яка б передбачала комплексне управління фінансовим інструментарієм та реалізацію практичних заходів, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства та захист його від деструктивного впливу фінансових ризиків та загроз (рис. 1).

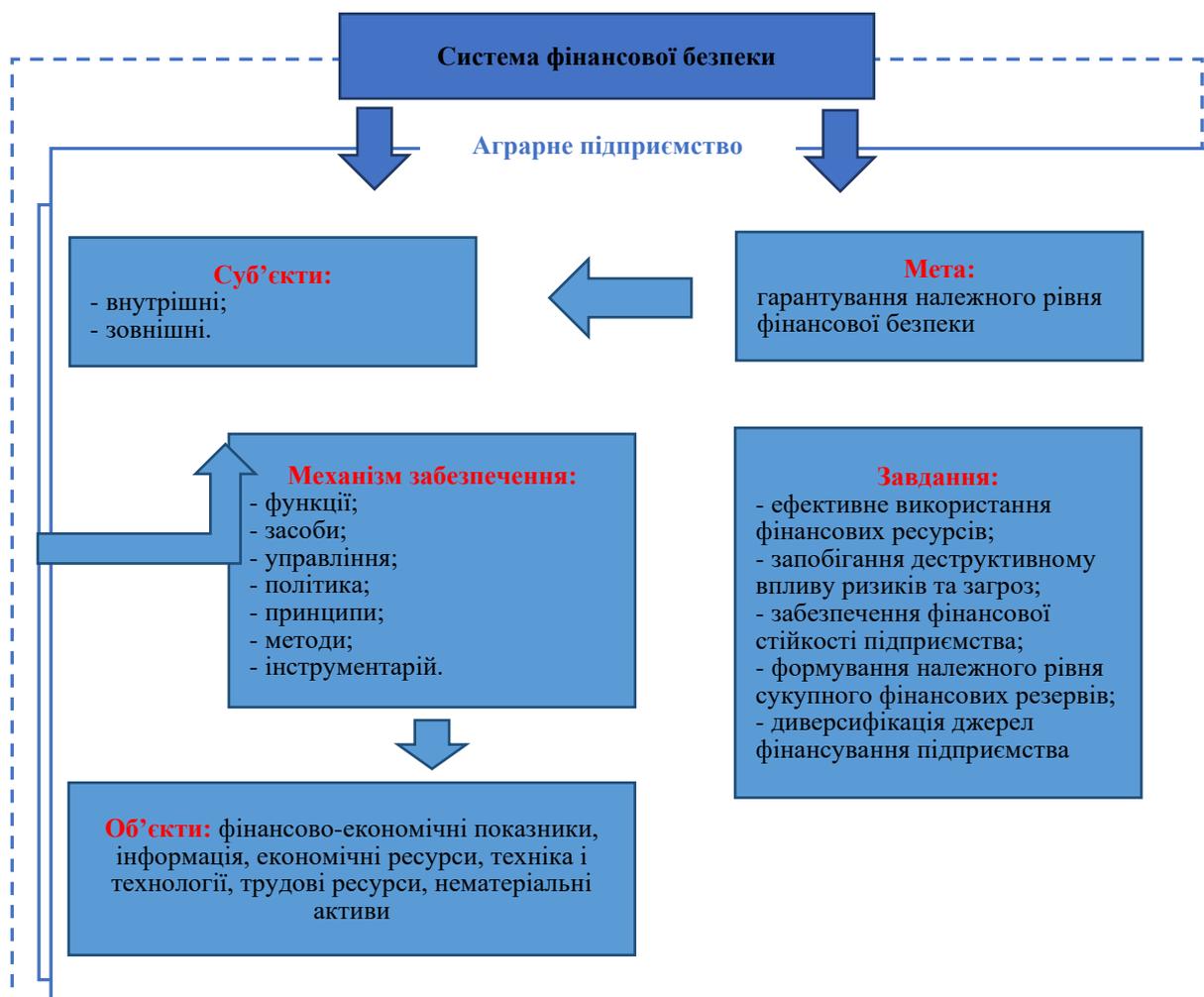

Рис. 1. Забезпечення ефективності системи фінансової безпеки аграрних підприємств

Джерело: сформовано автором на основі (Соломін, 2018)

Як бачимо, забезпечення ефективності системи фінансової безпеки аграрних підприємств досягається через ретельне фінансове планування, контроль та аналіз фінансових показників діяльності суб'єкта господарювання, а також шляхом раціонального використання наявних фінансових ресурсів підприємства, інтенсифікації зусиль по залученню інвестицій, а також через забезпечення ліквідності та оптимізації його фінансових процесів.

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що управління фінансовою безпекою в даний час є ключовим інструментом успішної діяльності аграрних підприємств. При цьому для забезпечення їх фінансової стійкості важливим є застосування теоретичних засад управління фінансовою безпекою. В даному аспекті однією з основних теоретичних засад є розуміння фінансової безпеки як комплексного поняття, що охоплює фінансову стійкість, надійність та стабільність аграрного підприємства. Відповідно, для досягнення належного рівня фінансової безпеки, сільськогосподарські підприємства повинні враховувати такі важливі аспекти, як ефективне фінансове планування, контроль та аналіз фінансових показників, управління ліквідністю та оптимізація фінансових ресурсів. Ще одним важливим аспектом забезпечення фінансової безпеки аграріїв є розробка стратегій управління ризиками, що дозволяє підприємствам агросектору зменшити ймовірність реалізації негативних фінансових подій та мінімізувати їх вплив на фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Крім того, важливого значення для аграрних підприємств набуває формування фінансових резервів як складової системи фінансової безпеки. Зокрема, накопичення фінансових резервів дозволяє підприємствам формувати достатній обсяг коштів для покриття непередбачених витрат у випадках негативної динаміки ринків. Загалом, теоретичні засади управління фінансовою безпекою аграрних підприємств дають змогу забезпечити їх стійкість у випадку негативної зміни умов господарювання. При цьому, слід зауважити, що кожне аграрне підприємство має свої специфічні особливості та потребує індивідуального підходу до формування принципів управління фінансовою безпекою. Таким чином, ефективне управління фінансовою безпекою допомагає підприємствам агросектору підтримувати стабільність свого фінансового стану та забезпечувати свою фінансову стійкість.

Авторські внески

Концептуалізація: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Зберігання даних: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Формальний аналіз: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Придбання фінансування: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Розслідування: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Методика: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Ресурси: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Нагляд: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Підтвердження: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Візуалізація: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Написання: Олександренко Ірина, Левіс Роман

Список бібліографічного опису:

1. Галас Л. І., Дзямулич М. І., Шматковська Т. О. Особливості експортної діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні. *Економічний форум*. 2021. №2. С. 74–79.
2. Дзямулич М. І., Максим'як С. В. Формування економічної активності сільського населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. №47.

3. Никифорак В. А., Кобеля З. І., Вербівська Л. В. Організація виробництва: навч. посіб. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2010. 407 с.
4. Онисько С. М., Шматковська Т. О., Агрес О. Г. До проблематики формування та відтворення основних засобів на сільськогосподарських підприємствах. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2010. №2. С. 139–145.
5. Соломін Г. В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва: навчальний посібник. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.
6. Філюк Д. О., Дзіамулич М. І. Формування ринку земельних ресурсів в Україні. *Економічний форум*. 2022. №3. С. 9–14.
7. Чалюк Ю. О. Індекси як критерії оцінки міжнародної соціально-економічної динаміки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. №31. С. 138–145.
8. Чалюк Ю. О., Кириленко В. І. Інноваційність економік світу. *Підприємництво та інновації*. 2020. Вип. 15. С. 7–14.
9. Шматковська Т. О., Дзіамулич М. І., Стащук О. В. Особливості моделювання бізнес-процесів в умовах формування цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. №26.
10. Deineha, I., Maslov, A., Potryvaieva, N., Verbivska, L., Koliadych, O. Institutional Environment Tools for Small and Medium-Sized Enterprises Development. *Estudios de Economia Aplicada*. 2021. Vol. 39(3). 4798.

Reference:

1. Halas, L. I., Dziamulych, M. I., & Shmatkovska T. O. (2021). Osoblyvosti eksportnoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv v Ukraini [Peculiarities of export activity of agricultural enterprises in Ukraine]. *Ekonomicnyi forum – Economic Forum*, Vol. 2, 74–79. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-9>.
2. Dziamulych, M. I., & Maksymiak S. V. (2023). Formuvannya ekonomichnoi aktyvnosti silskoho naseleння v Ukraini [Formation of economic activity of the rural population in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, Vol. 47. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-9>.
3. Nykyforak, V. A., Kobelia, Z. I., & Verbivska, L. V. (2010). Orhanizatsiia vyrobnytstva [Organization of production]. Chernivtsi : Cherniv. nats. un-ty, 407 p. [in Ukrainian].
4. Onysko, S. M., Shmatkovska, T. O., & Agres, O. G. (2010). Do problematyky formuvannya ta vidtvorennia osnovnykh zasobiv na silskohospodarskykh pidpriemstvakh [To the problems of formation and reproduction of fixed assets at agricultural enterprises]. *Derzhava ta rehiony: Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and regions: Series: Economy and entrepreneurship*, Vol. 2, 139–145. [in Ukrainian].
5. Solomin, G. V. (2018). Zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytstva [Ensuring the financial and economic security of entrepreneurship: a study guide]. Dnipro : Dnipropetrovskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 234 p. [in Ukrainian].
6. Filiuk, D., & Dziamulych M. I. (2022). Formuvannya rynku zemelnykh resursiv v Ukraini [Formation of the market of land resources in Ukraine]. *Ekonomicnyi forum – Economic Forum*, Vol. 3, 9–14. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2022-3-2>.
7. Chaliuk, Yu. O. (2020). Indeksy yak kryterii otsinky mizhnarodnoi sotsialno-ekonomichnoi dynamiky [Indices as evaluation criteria of international socio-economic dynamics]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*, Vol. 31, 138–145 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-31-21>.
8. Chaliuk, Yu. O., & Kyrylenko, V. I. (2020). Innovatsiynist ekonomik svitu [Innovativeness of world economies]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and Innovation*, Vol. 15, 7–14 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/15.1>.
9. Shmatkovska, T. O., Dziamulych, M. I., & Stashchuk, O. V. (2021). Osoblyvosti modeliuvannya bisnes-protseviv v umovakh formuvannya tsyfrovoy ekonomiky [Peculiarities of modeling business processes in the conditions of the formation of the digital economy]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, Vol. 26 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-66>.
10. Deineha, I., Maslov, A., Potryvaieva, N., Verbivska, L., & Koliadych, O. (2021). Institutional Environment Tools for Small and Medium-Sized Enterprises Development. *Estudios de Economia Aplicada*, Vol. 39(3), 4798. <https://doi.org/10.25115/eea.v39i3.4798>